

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY
KRAJSKÝ ÚŘAD VYŠETŘOVÁNÍ
Lidické nám. čp. 9
401 79 ÚSTÍ nad Labem 2

ČVS: KVV-19/10-96

V Ústí nad Labem dne 9. října 1997

U S N E S E N Í

Podle ustanovení § 159 odst. 4 trestního řádu věc týkající se trestné činnosti spáchané československými vojáky na internovaných osobách německé národnosti v průběhu měsíce května 1945 v Postoloprtech a okolí

o d k l á d á m,

neboť se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání (§ 160 tr. řádu).

O d ů v o d n ě n í

Dne 20.4.1995 učinili pánové Jiří Hanák, Vladimír Karfik, Dušan Karpatský a Ludvík Vaculík, všichni z Prahy, Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze nekonkrétní trestní oznámení na trestné činy, jichž se v době přibližně od května 1945 do roku 1947 dopustili na území dnešní České republiky jednotlivci či skupiny osob na občanech německé národnosti tím, že je mučili a vraždili. Závěrem povšechného textu pak soudí, že šlo o válečné zločiny a národnostní genocidu. K trestnímu oznámení byla přiložena kopie textu s názvem „Stručná informace o vyvraždění německých občanů-vojáků v Postoloprtech v roce 1945“ od PhDr. Tomáše Pasáka a dále doplnění shora citovaného trestního oznámení od PhDr. Vladimíra Justa CSc., který z postoloprtských událostí viní konkrétně štábního kapitána Jana Zichu, nadporučíka Jana Čubku, štábního kapitána Vojtěcha Černého, policistu Bohumila Marka a generála Španiela. Předmětem oznámení jsou exekuce na německém obyvatelstvu, při kterých mělo být vojáky tehdejší československé armády v květnu 1945 postřeleno 763 osob a jejich mrtvoly byly zakopány v okolí Postolopr. Tyto materiály obdržel zdejší vyšetřovací úřad prostřednictvím Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem dne 15.1.1996

Ve spolupráci s dozorovým státním zástupcem byl vypracován plán postupu se záměrem vyřešit nejprve otázky skutkové, tedy zjistit co a kdy se vlastně stalo, proč a jakým způsobem a kdo se měl oznamované trestné činnosti dopustit. Z tohoto důvodu byli oznamovatelé předvoláni k doplnění svého podání. Dostavil se pouze pan Vaculík, který byl vybaven plnou mocí ostatních oznamovatelů k jejich zastupování, přičemž součástí této písemné plné moci bylo i sdělení, že povědomosti o oznamovaných trestných činech se jim dostalo z hromadných sdělovacích prostředků a proto nemohou poskytnout žádné další podrobnosti. Současně uvádějí, že jim záleží na pojmenování konkrétních pachatelů, aby ze spáchaných zločinů nemohl být viněn český národ jako celek a tím byla odstraněna jedna z překážek bránící narovnání česko-německých vztahů. V tomto duchu se vyslovil i Ludvík Vaculík a připustil, že oznamovaný záběr zločinů je příliš široký a pouze shromažďování základních materiálů by trvalo několik let. Při doplnění trestního oznámení tedy poukázal na studii PhDr. Pasáka jako

na výchozí bod s tím, že se nepochybně jedná o nejzávažnější známou událost té doby na území dnešního kraje a je tedy předpoklad získání přiměřených podkladů pro budoucí šetření.

Na základě toho bylo provedeno šetření v archivu Ministerstva vnitra ČR a současně byly dotázány okresní archivy v kraji, zda disponují materiály k obdobným událostem stejného charakteru a rozsahu. Odpovědi z okresních archivů byly negativní. Na základě studia materiálů získaných z archivu Ministerstva vnitra ČR bylo provedeno další šetření, zejména pak v Archivu České armády, Státním ústředním archivu, Archivu Parlamentu ČR, na Ministerstvu spravedlnosti i v terénu. Podařilo se získat poměrně bohatou materií týkající se vyšetřování postoloprtských událostí zvláštní parlamentní komisí v roce 1947, avšak další materiály, zejména seznamy vojáků dislokovaných v roce 1945 v těchto místech, či materiály okresního muzea se zajistit nepodařilo. Od pamětníka ze Žatce bylo zjištěno, že tamní okresní muzeum vlastnilo album fotografií z událostí kolem soustředování i odsunů Němců, avšak tento dokument byl společně s dalšími materiály v době totality z muzea zapůjčen, patrně složce státní bezpečnosti, a nebyl vrácen. Stejně absentují v materiálech i další stěžejní písemnosti, které by patrně archivářům neunikly. Tímto se má na mysli zejména nějaký konkrétní závěr o vyšetřování zvláštní parlamentní komise, pokud byl ovšem vyhotoven. Ve spolupráci s redakcí lounského listu Svobodný hlas a vlastní iniciativou se podařilo získat několik autentických svědectví přímých pamětníků. Tato svědectví však nevedla k možnosti určit některou osobu jako přímého pachatele události z května roku 1945. Přispěla však k ucelení dojmu a víceméně potvrzení podezření získaného studiem archivních materiálů. Stejně tak je možno z tohoto pohledu hodnotit studium knižně vydaných materiálů, např. „Slyšme i druhou stranu“ (Infocentrum Šumava, České Budějovice, 1991) a „Perzekuce 1945...“ (Staněk Tomáš, ISE, Praha 1996) a dalších.

Z poznatků a informací načerpaných ze zdrojů shora uvedených lze zhruba zrekonstruovat událost tímto způsobem:

Anonymním dopisem z 22.4.1947 bylo upozorněno Ministerstvo národní obrany, že předsedou národního výboru v Žatci je jistý Jan Zicha, který bezprostředně po skončení války působil v tomto městě a okolí pod krycím vojenským jménem Petrov a za jehož působení došlo ke zmizení 1500 Němců a Čechů, kteří jsou pohřbeni v okolí Postolopr. Dne 5.5.1947 provedli pracovníci Ministerstva vnitra k tomuto oznámení šetření, při kterém byli mimo jiné vyslechnuti František Kokaisl, který v květnu 1945 působil ve funkci velitele četnického pohotovostního oddílu v Žatci, Jan Zicha, který v téže době působil ve funkci velitele jednotky OBZ a Jan Tomášek, který se krátce po válce stal předsedou MNV v Postoloprtech. Všichni popřeli jakoukoliv účast na násilných akcích proti obyvatelstvu a oznámení o jejich vyvraždění považují za fámy. Přesto ze zprávy adresované ministrově vnitra dne 6.5.1945 vyplývá, že v uvedené době docházelo v okolí Postolopr ke střelbě a že v okolí města jsou nějaké hroby. Nelze přitom zjistit, zda jde o oběti německé perzekuce z doby těsně před skončením války, nebo o účastníky tzv. pochodů smrti pořádaných Němci či o následky srážek mezi vojenskými oddíly v rámci očišťování kraje od zbytků německých vojenských jednotek a skupin Wehrwolfu. Jako další možnost je zde naznačena možnost zastřelení Němců v rámci represivních opatření, kdy se bouřili v internačních táborech, resp. z nich prchali. Dopisem ze dne 20.6.1947 dává náměstek předsedy vlády Zdeněk Fierlinger předsedovi vlády Klementu Gottwaldovi na zvážení, zda za těchto okolností je únosné setrvání Jana Zichy -člena Komunistické strany - ve funkci předsedy ONV v Žatci. Dne 2.7.1947 je pracovníky Ministerstva vnitra vypracována obsáhlá zpráva, kterou ministr Nosek přednesl dne 9.7.1947 na tajné schůzi bezpečnostního výboru Ústavodárného národního shromáždění. Za pozornost pak stojí závěr zprávy, která se opírá i o další zjištění v archivních materiálech neobsažená:

Z celkového vyšetření vychází najevo, že zodpovědnými za tato zvěrstva a za prováděné popravy jest především činiti příslušníky armády, kteří žili vlastně ještě v době válečné, když do těchto krajů přišli a pro které lidský život neměl naprosto žádné ceny. Z tohoto hlediska jest také celou věc posuzovati a nelze činiti za to odpovědným příslušníky nějaké politické strany, nebo dokonce jednu politickou stranu. Tato činnost vojinů byla jednotným výrazem přání a vůle všeho českého lidu po zasloužené odplatě za surovosti Němců a nikdo se v té době nad podobnými činy nepozastavoval. Otázka tato, t.j. otázka případu postoloprtského, musí býti řešena bez jakéhokoliv zásahu do širší veřejnosti, neboť vážně by mohla ohroziti zájmy československého státu v zahraničí. Dále navrhuje provést exhumaci, přestože mrtvoly jsou dobře ukryté, avšak právě z důvodu, aby nebyla tato místa zachována pro Němce jako místa památečná. Bezpečnostní výbor ÚNS pak přijal návrh ministra Noska na zřízení parlamentní komise k vyšetření postoloprtských událostí. Tato komise byla zřízena dne 10.7.1947 a každá parlamentní politická strana do ni delegovala jednoho poslance jako člena.

Vyšetřovací komise ve dnech 30. a 31.7.1947 provedla v prostorách žateckého soudu výsledky několika osob. Vyslýchány byly osoby, které již z předběžného šetření vykazovaly nějaký vztah k prověřované události. Vyslechnuti byli Antonín Roška (ustavující člen revolučního národního výboru v Žatci), Dr. Jaroslav Petrášek (předseda okresní správní komise v Žatci), Bohuslav Marek (organizátor bezpečnostní služby v Postoloprtech, informátor OBZ), Jan Zicha - Petrov (velitel zpravodajské a výzvědné skupiny I. čsl. divize), Josef Jindřich Bauchkabe (německý duchovní), Antonín Duřt (velitel vojenské posádky v Žatci), Adolf Peterka (policista v Postoloprtech), František Kočí (člen Národní stráže v Postoloprtech), Jan Tomášek (předseda místní správní komise v Postoloprtech), Jan Čubka (přednosta skupiny OBZ I. čsl. divize), Vojtěch Černý (pomocník operačního oddělení I. čsl. divize), Růžena Fartáková (prováděla prohlídky internovaných Němců v postoloprtských kasárnách), František Naszwetter (strážní četa k dispozici MNV v Postoloprtech), Rudolf Zelenka (předseda MSK v Postoloprtech), Alexander Machaček (voják skupiny OBZ), Richard Rosner (internovaný Němec), Václav Vlček (pracovník MNV Postoloprty), Josef Gruner a Vladislav Hamouz (postoloprtský občané), František Kokaisl (velitel stanice SNB v Žatci), Oldřich Pelc (policista v Postoloprtech a velitel sběrného střediska v bažantnici).

Z provedených výsledků nelze dovést přesné datum, kdy bylo započato se soustředěním německého obyvatelstva v Postoloprtech - nejspíše se tak stalo po první vlně neorganizovaného zatýkání funkcionářů SS, SA, NSKK, Wehrmachtu, SdP, NSDAP, Hitlerjugendu atd. - tedy kolem 27.5.1945. Datum soustředění v Žatci se podařilo určit jednoznačně na 3.6.1945. Organizátoři ličí soustředění značně rozporuplně, avšak Vojtěch Černý doznává, že rozkaz k tomuto aktu si přivezli již z Prahy. Jednotliví účastníci pak popírají svoji účast na následujících prohlídkách i dění. Je nepochybné, že v místě internace, tedy v postoloprtských kasárnách, docházelo k nejrůznějším násilnostem. Internovaní byli postupně popravováni. Z dochovaných materiálů a výpovědí nelze jednoznačně určit, jakým způsobem exekuce probíhaly, kdo je nařídil a kdo vykonával. Vyslýchání připouštějí, že k exekucím docházelo, shodují se i na době, resp. svalují vinu jeden na druhého. Jako nejpravděpodobnější se jeví, že většinu poprav provedli vojáci OBZ, což ve výpovědi připustil i Jan Čubka. Vojtěch Černý se doznal, že dal v kasárnách rozkaz zastřelit čtyři německé mladíky za pokus o útěk. Rozpory se nepodařilo odstranit ani několika konfrontacemi, kterými se mělo upřesnit kdo a jak se podílel na soustředění Němců, kdo vydal rozkaz opatřit 100 motyk a lopat atd. Přes veškerou složitost a nepřehlednost situace v květnu a červnu 1945 je zřejmý i strach vyslýchaných přiznat pravý stav věci. Většina vyslýchaných, zejména vojáků, je usvědčována z podílu na prošetřované události, byť nepřímo.

Z nynějšího pohledu již není možné napravit nedostatky práce parlamentní komise. Výslechy nejsou vedeny do hloubky, chybí přesné datování, nejsou odstraněny zásadní rozpory, nebylo provedeno šetření mezi obyvateli jako přímými účastníky a zejména nebyl až na jednu výjimku vyslechnut žádný z internovaných či později odsunutých Němců, resp. nebyl proveden ani pokus o identifikaci pachatelů. Přitom je zřejmé, že část zahraničních vojáků I. čsl. divize nebyla demobilizována a zůstala v kraji na dosídlení. Též nebyly zajištěny v té době jistě dostupné seznamy vojáků a dobové dokumenty, např. rozkazy atd. Komise tak dostala doporučení ministra vnitra Noska *řešit věc bez jakéhokoliv zásahu do širší veřejnosti*. Tomuto pojetí vyšetřování zcela odpovídá i stenografický záznam rozhovoru členů komise ze dne 31.7.1945. Ani návrh dodatečně vyslechnout některé generály a vyslovení naděje, že pánové z Ministerstva národní obrany umožní členům komise alespoň nahlédnout do písemností, nemohou zakrýt výsledný rozpačitý dojem. Věc je bezpochyby posuzována jak z politických hledisek jednotlivých poslanců-členů komise, tak z pohledu postavení republiky před ostatním světem. Kromě výslechnů vojenských osob pak komise v závěru svého předběžného rozhodnutí navrhuje provést exhumaci popravených osob. Později provedené výslechy některých generálů nevnesly do šetření jasno a vojenské písemnosti nebyly zajištěny. Poměrně bohatě byly v archívech dohledány materiály týkající se exhumací. Byly lokalizovány hromadné hroby a utajeným způsobem vyzvednuto celkem 757 obětí. Přestože byl na místě soudní lékař, absentují záznamy o příčině úmrtí. Historické dochované materiály končí korespondencí a šetřením kolem petice W. Jaksche. Závěrečná zpráva vyšetřovací komise nebyla dohledána.

Ani šetřením v terénu a studiem literatury či novinových článků se nepodařilo ustanovit pamětníka, na základě jehož svědectví by bylo možno uvažovat o sdělení obvinění konkrétní osobě. Za těchto okolností je tedy i nadbytečná úvaha o případném hmotněprávním posouzení činu, resp. úvaha o promlčení.

Za těchto okolností tedy nezbyvá než konstatovat, že k oznamovaným událostem nepochybně došlo. Za současného stavu důkazní nouze však nelze postupovat ve smyslu ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu a tímto je tedy usnesení o odložení věci tak, jak naznačeno ve výrokové části tohoto usnesení plně odůvodněno.

Poučení: Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, kterou lze podat do tří dnů u vyšetřovatele. Stížnost nemá odkladný účinek. Oznamovatel se podle ustanovení § 159 odst. 5 věty poslední trestního řádu o odložení věci vyrozumí a nemá práva stížnosti.

vyšetřovatel:
pplk. JUDr. Bohumil KOTAS